

Prefață

Politică și persuasiune în discursurile politice de factură liberală

Profesorul Sabin Drăgulin a dezvoltat, în ultimele două decenii, o activitate laborioasă de cercetare a gândirii liberale autohtone. În ultima perioadă, a fost angrenată în acest proiect și doctoranda Antoaneta Ancuța Brașoveanu. Ne referim la o tradiție politică care în România, cu toate că se bucură de un trecut istoric bogat, a experimentat în secolul XX momente de eclipse și prăbușiri.

Putem considera că timpurile au devenit propice pentru a repropune publicului larg o analiză detaliată a activității și gândirii politice a unor importanți exponenți ai tradiției liberale românești precum Dinicu Golescu, Ion C. Brătianu, Vasile Boerescu, Ion I.C. Brătianu, Al. Vaida-Voievod, Iuliu Coroianu, etc.

Aceștia sunt reprezentanții celei mai bune expresii a unei elite politice active, care aveau concepții liberale, ce au operat cu o profundă sensibilitate istorică în organismele statului nou creat. Ei sunt cei care au activat în cele mai avansate grupuri și organizații ale procesului de unificare națională din România și au propus o schimbare profundă instituțională a țării, dorind să reînnoiască structura economică a țării, să înceapă o transformare energetică a relațiilor sociale.

Discursurile personajelor politice sunt texte care, mai mult decât orice alte izvoare istorice, sunt supuse unei obsolescențe bruște, din

moment ce s-au născut în cadrul confruntărilor politico-sociale și al luptelor timpului, prin care autorii au dorit să își expună punctul de vedere și să influențeze evoluția acestora. Totuși, tocmai această caracteristică le transformă în surse indispensabile, atunci când se dorește reconstruirea contextului și a motivelor care au condus la apariția și desfășurarea evenimentelor istorice, politice, instituționale și sociale din trecut.

Istoriografia a evitat adeseori să se concentreze asupra unor lucrări cu un profund caracter arhivistic, care impun o cercetare îndelungată, meticuloasă și răbdătoare a surselor care implică, chiar și niveluri foarte diferite de înțelegere, în ceea ce privește calitatea, stilul, obiectivele și canalele de difuzare a producției politice intelectuale și naționale. Este vorba de procese enucleare care au un impact mai mult de tip practic-operativ și mai puțin teoretic, cu scopul de a scoate la lumină o cunoaștere elaborată pentru a exercita puterea guvernării și mai puțin cunoașterea ca scop în sine.

Pentru a aprecia pe larg aceste documente, pentru a înțelege pe deplin realitatea care este reprezentată în ele și schimbările pe care intenționează să le promoveze, sunt necesare instrumente de detectare pe care tradiția culturală europeană - deseori îmbrăcată de un voal idealist și prea înclinată să ia în considerare doar figuri intelectuale, care au o producție culturală eminentă și doctrinară - nu a reușit să modeleze.

Aici este vorba de investigarea structurilor mentale și a imaginației funcționarilor, politicienilor, oamenilor de afaceri, clasei medii urbane și practicilor de operare, a dispozitivelor de putere, a stratificării administrative a statului, etc.

Documentația, în acest caz, este mult mai puțin codificată și mai labilă în limitele sale. Mai mult, istoricul trebuie să țină cont de medieri infinite (presa de tip generalist, textele populare, instituțiile culturale, aparatele partidelor politice și sindicatele) și trebuie să identifice strategiile prin care elitele politice au căutat să ajungă la public larg, interesele pe care le-au mobilizat, consecințele pe care le-au produs acțiunea politică și activitatea lor guvernamentală.

De fapt, alături de înalta cultură specifică elitelor, există o alta care se dezvoltă pe orizontală fiind aceea care determină cadrul istoric general și

are cea mai mare influență asupra unui public de masă. Ne referim la o cultură care a funcționat ca adeziv pentru un bloc istoric care, în primele șapte decenii de România unificată, s-a creat în jurul unei burghezii abia născute și încă fragile.

Intelectualul organic, pentru a folosi o expresie celebră a lui Antonio Gramsci, a burgheziei române, este cufundat într-un context cultural diferit de marele preot al spiritului, de *clericul* de tip bendian¹, dedicat mai degrabă ontologiei și mai puțin, sau deloc, fenomenologiei vieții politice și sociale de zi cu zi. Elitele politice, de fapt, se percep ca o emanare directă a unei structuri economice și de stat și sunt determinate de raportul constant dintre cererile apăsătoare și realitatea tumultuoasă aflată într-o continuă evoluție.

Din aceste motive, meritul lui Sabin Dragulin și al Antoanetei Ancuța Brașoveanu este mare, deoarece în acest volum intitulat sugestiv *Idei liberale în (pre)facerea României Mari* s-au înhămat la o muncă filologică dificilă, oferind o analiză minuțioasă acelu limbaj ideologic care reprezintă compendiul „comportamentelor politice care nu se pot organiza ca sistem, nu dau naștere unei *școli* ce își conștientizează rolul și își structurează materialele în discipline”².

Cu toate acestea, incapacitatea sau imposibilitatea acestei cunoașteri practice-critice de a se structura într-un sistem teoretic organic și coerent este transformată, pentru istoricul care știe să înțeleagă pe deplin semnificația sa euristică, într-un punct de vedere privilegiat, care permite să observăm, ca o lumină în fundal, rețeaua de interese, nevoile și aspirațiile care constituie și transformă o națiune aflată într-o evoluție rapidă precum cea cunoscută de România, dornică de a se afirma în spațiul balcanic în particular și european în general.

Decalajul dintre programele propuse și realizările concrete, între ceea ce intenționează să creeze o elită și ceea ce a creat de fapt, oferă măsura transformării autentice care a avut loc în România între mijlocul secolului al XIX-lea și Primul Război Mondial.

¹ Clerul la care se face referire este evident cel descris de J. Benda în faimosul său eseu *La trahison des clercs*, publicat în 1927 la Paris de editura Grasset.

² S. Lanaro, *Nazione e lavoro. Saggio sulla cultura borghese in Italia 1870-1925*, Marsilio, Venezia 1979, p. 13.

În încheierea acestei scurte prezentări, așteptăm ca cei doi specialiști să depună efort suplimentar și să ne ofere o ediție critică a discursurilor personajelor politice liberale, analizate atât de bine în acest volum.

Angelo Chielli
Universitatea „Aldo Moro” din Bari, Italia

Introducere

Proiectul nostru de cercetare, care s-a încheiat cu publicarea unui volum de studii, are ca temă analizarea evoluției limbajului politic liberal pe parcursul a unui secol de istorie românească (1824-1919), dintr-o perspectivă ideologico-pragma-retorică.

Cercetarea noastră se va realiza atât din perspectivă lingvistică, cât și din perspectiva cunoștințelor din domeniul politicii, din cele adiacente științelor politice, precum cunoștințele administrative, juridice și jurnalistice. Datorită creșterii interesului pentru relațiile dintre limbă și societate, vor reprezenta puncte de reper ale cercetării și evoluția cadrului istoric și politic.

În încercarea de constituire a unei metodologii de lucru, am avut în vedere diverse maniere de abordare a unei chestiuni similare de către oratorii selectați.

Desigur, încă de la început trebuie să clarificăm că acest demers nu are un caracter exhaustiv. Autorii au îmbinat mai multe tipuri de analiză din dorința de a reflecta teme de tip istorico-politico-ideologic, având ca suport semantica și pragmatica. Perspectiva de analiză adoptată va fi una pragma-retorică, apropierea acestor două domenii, pragmatică și retorică, găsindu-și legitimitatea nu numai în obiectul lor comun, limbajul în uz, ci și în abordarea similară a acestui obiect, în intenția emițătorului de a produce efecte asupra receptorului, mai precis, în funcția sa persuasivă. Figurile retorice utilizate de politicieni alcătuiesc planul tactic, în funcție de miza politică a oratorului, și stârnesc efecte, în funcție de specificul receptorului, dar și de contextul expunerii. Figurile retorice constituie fundamentul care susține argumentația discursul politic pentru a obține persuadarea auditoriului. Cele mai frecvente figuri retorice prezente în discursurile

analizate sunt: interogația retorică, parabola, ironia, antiteza, prosopopeea, metonimia, metafora și epanalepsa. Prin această tehnică de analiză a textului s-a încercat evidențierea unui cumul de direcții noi prin interpretarea unor mostre emblematice de discursuri publice susținute de oameni politici care au exprimat o gândire liberală, specifică epocii pe care au trăit-o. Totodată, autorii au considerat că îmbinarea acestor domenii va permite cititorilor să aibă acces la o modalitate mai puțin folosită în studierea istoriei politice naționale.

Structura volumului cuprinde opt studii, care au fost publicate în limba engleză în paginile revistei *Cogito*¹, la care s-a adăugat versiunea acestora în limba română. Prin această tehnică în oglindă am dorit să permitem cititorilor interesați atât lecturarea conținutului în limba română cât și facilitarea pătrunderii informației către cunoscătorii de limbă engleză.

Totodată, studiul nostru își propune să discute noțiunea de limbaj politic, exemplificată prin fragmente din discursurile unor politicieni reprezentativi, având ca obiect de cercetare aspecte ale evoluției pe care discursul public românesc a cunoscut-o de-a lungul unui secol de tranziție, de la vechea formă de organizare spre modernizare, de la Principate spre România Mare.

Temele istorice pe care studiile le acoperă privesc consecințele care au urmat înfrângerii mișcării revoluționare condusă de Tudor Vladimirescu în 1821 și „trezirea” unei părți a elitei politice din Țara Românească care a conștientizat că, pentru a se emancipa de sub autoritatea Imperiului Otoman, trebuie să își îndrepte privirile către un alt spațiu de cultură și civilizație și să părăsească tărâmul speranțelor, că țarul și Rusia vor aduce libertate românilor pentru că sunt creștini și ortodocși. Studiile următoare privesc evoluția gândirii politice a elitelor autohtone în timpul Revoluției de la 1848, în perioada postrevoluționară, în momentul declarării și câștigării independenței, a transformării țării în Regat, perioada neutralității și participarea României la Primul Război Mondial și se încheie cu momentul exprimării principiilor politice care animau elitele românești de

¹ Primul articol a fost publicat în Vol. X, nr. 1/ martie, 2018, iar ultimul în Vol. XI, nr. 4/decembrie, 2019.

dincoace și de dincolo de Carpați în perioada în care încă se negociau frontierele României Mari la Paris.

Din punct de vedere simbolic am dorit să demonstrăm că, perioada pe care ne-am propus să o abordăm se deschide cu anii '20 ai secolului al XIX, cu jurnalul de călătorie a boierului Dinicu Golescu intitulat „Însemnare a călătoriei mele”, publicat la Buda în 1826, și se încheie un secol mai târziu, cu discursurile ținute în diferite ocazii de Ion I.C. Brătianu, Alexandru Vaida-Voievod și Iuliu Coroianu în 1919. În acest arc de timp, putem observa modul în care arealul culturii politice autohtone se deschide către spațiul ideilor provenite din occidentul european. După doar un secol de istorie și evenimente majore pentru teritoriile locuite de români, devine din ce în ce mai clar cum pătrund în impresiile de călătorie ale lui Golescu primele percepții despre un alt tip de cultură și civilizație, diferit de cel oriental, pe care Principatele Române le cunoșteau ca urmare a dominației otomane. Putem vorbi despre un adevărat șoc cultural pe care l-a experimentat unul dintre cei mai importanți boieri valahi din acea perioadă. La doar un secol, din studierea discursurilor oamenilor politici contemporani se observă modul în care influența occidentală pătrunsese cu tărie, de data aceasta în România. Brătianu, Vaida-Voievod și Coroianu erau ancorați profund în valorile europene ale timpului. Se observă fără dificultate cât de mult au reușit elitele autohtone să reducă diferențele în planul ideilor între cele două momente studiate. Dacă la 1826 putem vorbi de un spațiu al ideilor tributar valorilor și concepțiilor orientale, la 1919, elitele erau profund integrate în spațiul culturii politice occidentale. Desigur, pentru a ajunge la acest stadiu a fost nevoie ca mai multe generații să se educe, să lupte, să se sacrifice pentru ca România Mare, acest proiect politic imaginat de urmașii politici ai lui Dinicu Golescu la 1848, să se poată realiza.

Sabin Drăgulin și Antoaneta Ancuța Brașoveanu